

Posudek oponenta na diplomovou práci Michala Vašíčka Laština Óndry Łysohorského jako mikrojazyk. Morfologická analýza. Praha 2011

Jako téma diplomové práce si diplomant zvolil rozbor jazyka, který zformoval slezský básník Óndra Łysohorsky jako svůj vlastní literární jazyk se záměrem povýšit tento jazyk vedle polštiny a češtiny na úroveň „standardního“ spisovného jazyka. Přestože má Ó. Łysohorsky své pevné místo v regionálním písemnictví slezském, jeho svérázný a specifický jazyk dosud nevzbudil až na několik výjimek zaslouženou pozornost lingvistů. Tematicky se diplomant v práci „omezil“ na formální popis morfologické struktury ohebných slovních druhů jazyka výše uvedeného autora, fakticky Vašíčkova práce jde ještě dál, neboť představuje přehledně rozpracovanou mluvnici knižního jazyka Óndry Łysohorského doplněnou o kapitolu spojující morfologii s hláskoslovím. Již předem mohu konstatovat, že v této oblasti je diplomantovo zpracování nejen komplexní, ale současně i naprosto ojedinělé.

Diplomová práce je rozvržena celkem do devíti kapitol, přičemž vlastní jádro tvoří morfologická analýza ohebných slovních druhů (kap. 4 až 8) o rozsahu 140 stran (s. 27-167). Ostatní kapitoly vhodným způsobem uvádějí do zvolené problematiky, doplňují ji, nebo shrnují. Práce je dále rozšířena o rozsáhlou přílohu, „Lašský heslář“ (s. 184-236), který obsahuje abecedně řazený korpus všech lexémů (přibližně 6.500 lexémů), užívaných ve vydané literární tvorbě Ó. Łysohorského a v diplomantem vybrané korespondenci; samostatně je přiřčen také soupis nomin proprií daného korpusu. Celý heslář je doplněn informací o slovním druhu daného lexému, u ohebných doplněný u substantiv ještě o deklinační typ, u sloves o slovesnou třídu a vid.

Již v samotném úvodu diplomant nejen hutně seznámil s řešeným tématem, oprávněně je relativně zdrženlivý k tomu, zda Łysohorského laštinu lze považovat za mikrojazyk, jak to činí např. A. Duličenko. Diplomant si je vědom problematičnosti některých tvrzení, sám se nicméně přiklání považovat laštinu za „**samostatný literární jazyk**“ (s. 11). Protože tento pojem není v české terminologii zcela ustálen a může evokovat více výkladů, zajímalo by mne v této souvislosti, jak tento pojem diplomant přesně chápe (nejedná se zde spíše o ozvuk ruského termínu *литературный язык*? - srov. např. názvy studií A. Duličenka); resp. zda považuje diplomant laštinu Ó. Łysohorského za mikrojazyk, nebo za autorský jazyk psaný. Vycházím přitom z toho, že pro jazyk je důležitá vedle písemné také složka mluveného jazyka a že tyto části nelze od sebe oddělovat. Podobně nemohu zcela souhlasit s Vašíčkovou definicí užití nářečí v literatuře (pozn. 1, s. 11), protože jsou doložena v české literární tvorbě díla, psaná pouze v dialektu (v této souvislosti nemám na mysli obecnou češtinu, ale např. knihy Zdeňka Galušky *Slovácko sa súdí /1947/* a *Slovácko sa nesúdí /1972/*, jehož literární pokusy ve slováckém dialektu sahají podobně jako část textů Łysohorského již do 40. let 20. stol.; z dalších typů textů psaných v dialektu bychom mohli připomenout např. tzv. hanácké zpěvohry 18. století a další). V této souvislosti lze také zmínit např. různé pokusy z minulosti i současnosti zformovat a kodifikovat samostatnou moravštinu (k tomu srov. např. A. Stich, *O spisovné moravštině a jiných „malých“ jazycích*. Naše řeč 83/5, 2000, 260n.). Tyto mé úvahy však nejsou míněny jako výtky vůči diplomantovi, jen ukazují na řadu otázek, jež bude třeba v budoucnu ještě přesněji definovat a vzít v úvahu.

K vlastnímu zpracování diplomové práce M. Vašíčka mohu říci, že se jedná o dílo zdařilé, odborně i metodologicky vospělé, ale i jazykově vyvážené. Způsob zpracování i rozsah práce si bezesporu zaslouží obdiv, vezmeme-li v potaz skutečnost, že diplomant před vlastním zpracováním zvoleného tématu zpracoval veškerou tištěnou tvorbu Łysohorského. Metodu zpracování databáze, z níž vycházel, dostatečně a přehledně popsal v úvodu, dále shrnul dosavadní výsledky bádání jak o zkoumaném autorovi, tak i o základní příručce pro studium hornoostravického nářečí. Velmi vhodné a užitečné je zařazení kapitoly o fonetické charakteristice laštiny, kde jsou přehledně popsány hlavní hláskoslovné rysy laštiny ve srovnání s češtinou a polštinou. Zde si dovoluji upozornit jen na maličkou drobnost v kap.

3.2. str. 26, kde při popisu konsonantického systému laštiny u labiál uvádí grafém *v*, přestože bychom zde očekávali spíše *w*, jež koneckonců Ó. Łysohorsky pod vlivem polským zavedl i do své laštiny. Domnívám se, že by do budoucna bylo možné 3. kapitulu rozšířit ještě o pravopisná pravidla; např. vedle již zmíněného problému s *w* × *v* je diplomantem jen mimoděk v morfologické části zmíněno, že Łysohorsky hlásku *ř* a *c* oproti spisovné češtině považuje za tvrdou, takže v případě následujícího fonému *i* se píše *řy*, resp. *cy*. Alespoň stručná definice pravopisné struktury by mu usnadnila v některých případech situaci v tom, že by nemusel např. v deklinaci feminin a neuter zavádět některé deklinační podtypy (*kośc* × *noc*; *storoči* × *powětry*).

Tím jsem v podstatě přešel k jádru práce, totiž k morfologické struktuře ohebných druhů laštiny Ó. Łysohorského, zpracovanou diplomantem na základě sestaveného lašského jazykového korpusu, který obsahuje více než 70.000 textových slov. Postupně jsou probírány jednotlivé deklinační a konjugační typy, které M. Vašíček vytvořil na základě shromážděné databáze textových slov. Přehlednost jednotlivých paradigmat je dána i tím, že postupuje zcela systematicky, tj. nejprve představuje jím vygenerované deklinační typy, pak seznamuje se specifiky koncovek po jednotlivých pádech s přihlédnutím k možným hláskoslovným změnám s drobnými komentáři. V další části jsou jednotlivé koncovky dokládány vhodnými příklady ze shromážděného korpusu, celý výklad jednotlivých deklinačních typů je pak zakončen soupisem všech lexémů, které danému deklinačnímu typu patří. Oceňuji na jeho přístupu také to, že dokáže bez problémů rekonstruovat paradigma i v případech, kdy shromážděný materiál neposkytuje doklad na potřebný pád. Většina těchto „rekonstrukcí“ je opodstatněná a velmi dobře odůvodněná, vhodně pracuje např. s analogií, se stavem v dialektu apod. Z drobností: zajímalo by mne, v kolika případech dochází v deklinaci feminin v dativu singulárů k alternaci *h* – *ź* místo tradičního *h* – *z* (s. 51)? Z textu jasně nevyplývá v této souvislosti že např. vokativ sg. *zémio* (tamtéž) patří k substantivu *zémia* a ne *zém*. K výkladu na s. 78 v odstavci pod tabulkou č. 7, kde diplomant komentuje podobu koncovek nominativu sg. maskulina i neutra a hovoří o tom, že v neutru by se podle etymologie mělo psát *–é* místo zvoleného *–í* se sluší poznamenat, že ne všechny změny v koncovkách slovanských jazyků musí zákonitě odpovídat hláskoslovnému vývoji, ostatně by tuto shodu koncovky maskulina s neutrem snad bylo možné vyložit i jednodušeji. Ke kapitole 6.1.1. v souvislosti s deklinací osobního zájmena *jo*, kde se hovoří o případech jeho enklitičnosti *mi* v dativu, by mne zajímalo, zda je tato forma v dané pozici doložena i v prozaických textech (resp. v epistolografii). Ne-li, pak by bylo třeba zvážit, nesouvisí-li tato enklitičnost s metrickou strukturou konkrétního verše! V rámci popisu slovesné konjugace zvolil diplomant vhodně rozdělení sloves do tříd podle přítomného systému, opět vše vhodně dokládá shromážděným materiálem a patřičně komentuje. Všechny zde prezentované výsledky jsou naprosto věrohodné. Jen si dovoluji zde diplomanta upozornit, že by bylo vhodné při popisu formální morfologie doplnit ještě tvoření pasivních forem sloves. V této souvislosti by mne zajímalo, zda převažuje při tvorbě pasiva forma zvrtná či opisná. Pro celý výklad je cenná kapitola č. 8, kde si diplomant všiml vztahu morfolog. systému laštiny k hornoostravickému nářečí.

Ve všech částech diplomové práce se jasně ukazuje, že diplomant postupoval při jejím psaní zcela samostatně. Jeho pracovní postupy, znalost odborné literatury mohou směle konkurovat pracím, které v současnosti běžně vycházejí v odborném tisku.

Diplomová práce Michala Vašíčka je odborně a metodologicky velice dobře zpracovaná, opírá se o ověřený jazykový materiál, hlubokou znalost zkoumaného předmětu i odborné literatury. Navrhují, aby byla hodnocena známkou **v ý b o r n ě**. V této souvislosti si také dovoluji navrhnout, aby diplomová práce Michala Vašíčka byla vzhledem k vysoké odborné úrovni zpracování navržena k obhajobě jako práce rigorózní.